

Plan ochrony Parku Kulturowego obszaru ulicy Krupówki Etap I 2016

Opracował zespół w składzie:

Jerzy Wowczak mgr inż. arch.

Andrzej Siwek dr

Urszula Forczek Brataniec dr inż. arch.

Paulina Nosalska mgr inż. arch. kraj.

Roman Marcinek mgr hist.

Zbigniew Moździerz dr hist.

Aleksandra Rykaczewska mgr inż. arch. kraj.

Zbigniew Myczkowski, dr hab. inż. arch. prof. ndzw. PK

Kraków lipiec-grudzień 2016

Zawartość opracowania

I. Wprowadzenie

II. Rozpoznanie historyczne obszaru - analiza historyczna obszaru ulicy Krupówki

- 1. Rozpoznanie historyczne obszaru - Tabela - Inwentaryzacja wg adresów**
- 2. Rozpoznanie historyczne obszaru - Tabela - Inwentaryzacja wg ZWAK-ów**
- 3. Rozpoznanie historyczne obszaru - Zdjęcia**

III. Analiza zasobu krajobrazowego

- 1. Identyfikacja wnętrz architektoniczno-krajobrazowych (WAK) i ich zespołów (ZWAK) - podział krajobrazu Krupówek na elementy podstawowe wraz z uzasadnieniem kryterium podziału,**
- 2. Analiza krajobrazu obszaru ulicy Krupówki za pomocą zidentyfikowanych WAK i ZWAK**

IV. Analiza uwarunkowań widokowo-kompozycyjnych zespołów wnętrz architektoniczno- kraj obrazowych (ZWAK)

- 1. Analiza widokowa czynna i bierna parku kulturowego obszaru ulicy Krupówek**

V. Analiza szans i zagrożeń występujących na terenie parku kulturowego

VI. Tabele

VII.Plansze

I. Wprowadzenie

Plan ochrony Parku Kulturowego obszaru ulicy Krupówki powstaje na zlecenie Urzędu Miasta Zakopane w związku z uchwałą Rady Miasta o powołaniu Parku Kulturowego. Dokument opracowuje zespół pod kierunkiem merytorycznym dr hab. inż. arch. Zbigniewa Myczkowskiego prof. PK, reprezentującego Instytut Architektury Krajobrazu, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej. Opracowanie powstaje przy udziale reprezentantów różnych specjalności zawodowych dopełniających możliwości analityczne i syntetyczne zespołu.

Plan ochrony jest dokumentem wymaganym przez prawo dla obszaru Parku Kulturowego. Jest to dokument strategiczny, porządkujący zarządzanie obszarem oraz wskazujący kierunki i cele działania.

Ulica Krupówki wraz z przyległościami tworzy jedyny w swym rodzaju zespół wnętrz krajobrazowych w skali kraju. Są tu czytelne nawarstwienia historii, które trwają nie tylko w legendzie Zakopanego, ale i w murach, bryłach i formach zabudowy, jako niezastąpione niczym świadectwo dziejów. Jest to wyjątkowa w skali kraju galeria stylów architektonicznych od tradycyjnego budownictwa górali podhalańskich, przez dzieła historyzmu, secesji, modernizmu, stylu zakopiańskiego i powojennych poszukiwań architektonicznych.

O wyjątkowości Krupówek i całego Zakopanego decydują powiązania widokowe, które umożliwiają wygląd ku Tatrom, ale też dzięki osiowej strukturze ulicy umożliwiają atrakcyjne kształtowanie widoków bliskich i „widoków na”.

Zgodnie z współczesnymi tendencjami w zarządzaniu dziedzictwem trzeba podkreślić, że dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Zakopanego to zasób prorozwojowy w rozumieniu nauk ekonomicznych, wyjątkowy, cenny i atrakcyjny, ale zarazem wrażliwy na ingerencję i nieodnawialny. Raz zniszczony, nigdy się w takiej postaci nie odrodzi. Zatem ochrona wyjątkowych wartości widokowych, przyrodniczych i kulturowych Zakopanego, to działanie perspektywiczne, adresowane do miejscowej społeczności, która dzięki atrakcyjności Zakopanego zyskuje dogodne warunki zarobkowania. To inwestycja w przyszłość, bo tylko Zakopane, które zachowa związek z przyrodą, tradycją i kulturą będzie konkurencyjne i atrakcyjne do życia zarówno dla swych mieszkańców, jak i odwiedzających turystów. Zadaniem planu ochrony parku kulturowego jest wskazanie środków, do poprawy wizerunku „salonu miasta” oraz wskazanie metod, które pozwolą na ocalenie wartości wspólnych, również przed indywidualnymi działaniami destrukcyjnymi, które w krótkiej perspektywie przynoszą dochody, ale w dłuższej zagrażają żywotnym interesom Miasta i jego mieszkańców. Bowiem, jak stwierdził prof. Jacek Purchla, w dobie globalizacji lokalność staje się wartością. Zachowanie owych lokalnych, wyjątkowych wartości Zakopanego jest celem określonym jednoznacznie w planie ochrony, w etapie I - diagnoza. Metody i zalecenia niezbędne do realizacji powyższych celów zostaną określone w drugiej, strategicznej części opracowania, w 2017 roku.

Plan Ochrony Parku Kulturowego „Obszar Ulicy Krupówki” w Zakopanem jest dokumentem Samorządu Miasta, określającym sposób gospodarowania: zarządzania i urządzania obszaru ulicy Krupówki w Zakopanem – dla ochrony i dobrej kontynuacji jego krajobrazu.

Krajobraz, rozumiany, jako fizjonomia kulturowego i przyrodniczego środowiska Krupówek, traktowany jest, jako najbardziej dosłowna synteza wszystkich procesów, rozgrywających się na tym terenie w perspektywie historycznej, kształtujących jego współczesność i przyszłość. Krajobraz, jako wartość nadrzędna, przedmiot troski i ochrony, a także niejako równocześnie, jako najbardziej dosłowny wizerunek tej reprezentatywnej części Miasta Zakopanego - jest podmiotem planu ochrony.

Plan ochrony wynika z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku (z późniejszymi zmianami). Jest wyrazem woli i determinacji samorządu, co do ustanowienia zasad gospodarowania na obszarze ulicy Krupówki, bardziej precyzyjnych, niż wynikać to może z Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Stworzenie i uchwalenie przez samorząd takich specjalnych zasad stosuje się na obszarach o wyjątkowych, występujących wspólnie, wartościach kulturowych i naturalnych, jako sposób wdrożenia zasad zintegrowanej ochrony i, szerzej, pełnej realizacji pryncypiów zrównoważonego rozwoju na tych najcenniejszych obszarach. Zgodnie z cytowaną ustawą, decyzją samorządu, otacza się je specjalną opieką, tworząc na nich parki kulturowe.

Park kulturowy jest najwyższym wyrazem odpowiedzialności samorządu za powierzony mu obszar. Nie jest jedynie zbiorem zakazów i nakazów, lecz zapisem optymalizacji procesów, kształtujących krajobraz obszaru, objętego parkiem. Stanowi zapis diagnozy oraz prognozy dynamicznego kształtowania tegoż krajobrazu.

Plan ochrony skutkuje prawnie poprzez dokument prawa miejscowego, jakim jest Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego. Stanowi motywację i równocześnie uszczegółowienie zapisów planu miejscowego w zakresie ochrony i kształtowania wizerunku miasta, jednak nie jest dokumentem tożsamym z planem miejscowym. Stanowi, dopuszczone prawem, jego rozwinięcie i uszczegółowienie.

Plan ochrony Parku Kulturowego „Obszaru ulicy Krupówki” sporządzono w celu uzupełnienia zapisów Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego w zakresach, których nie uwzględniają, lecz i nie zakazują przewidziane ustawowo, zasady planowania i zagospodarowania przestrzennego wg, których powstają plany miejscowe.

Plan ochrony Parku Kulturowego „Obszaru ulicy Krupówki” po raz pierwszy sumuje spostrzeżenia i wnioski, wynikające z badań archiwalnych, bibliografii oraz prac terenowych, dotyczące stanu, tempa i kierunków przemian wyglądu Krupówek w Zakopanem – w postaci jednego, syntetycznego opracowania.

Plan po raz pierwszy uwzględnia w takiej skali i zakresie problem widoczności, zarówno na- jak i z obszaru Krupówek, a także wewnętrznych powiązań widokowych – i odpowiedzialności za ich utrzymanie, ochronę, korektę i właściwe kształtowanie. Jest to jeden z najistotniejszych elementów, odróżniających plan ochrony parku kulturowego od miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Plan po raz pierwszy uwzględnia problem równoważności ochrony substancji kulturowej i przyrodniczej Krupówek, w tym wartości przyrodniczych ogrodów śródblokowych pozostających po za zakresem codziennej penetracji mieszkańców miasta oraz turystów.

Plan jest próbą zracjonalizowania stref oddziaływania decyzji konserwatorskich i architektoniczno-przestrzennych, tak, aby były one spójne dla organicznie jednolitych fragmentów miasta (np. proponuje się traktowanie ulic i placów łącznie z elewacjami otaczających ich kamienic a także dostępnymi z tychże ulic podwórkami i ogrodami śródblokowymi). Dlatego też metoda podziału miasta na części elementarne oraz ich analiza jest odmienna od ogólnie przyjętej dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Plan ochrony jest próbą ogólnego zdiagnozowania, prognozowania i kierowania przemian krajobrazu obszaru ulicy Krupówki w ujęciu dynamicznym. Nie jest, więc analizą utrwalonego stanu aktualnego, statyczną oceną ich wartości i określeniem, równie statycznego, idealnego stanu docelowego, lecz próbą zdefiniowanie procesów i ich konsekwencji.

Plan ochrony nie ingeruje w dotychczas ustanowione formy ochrony zabytków takie jak rejestr zabytków, gminna ewidencja zabytków, strefy ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Zachowują one swą moc i wynikające z ich ustanowienia rygory prawne. Jednak plan ochrony parku kulturowego doprecyzowuje cele polityki konserwatorskiej, co przekłada się również na interpretację wymogów prawnych w stosunku do dotychczas chronionych obiektów i czyni ochronę bardziej zrozumiałą dla właścicieli, transparentną i przewidywalną. W części strategicznej planu ochrony będą zawarte wskazania do aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny zostać dokonane w terminie do trzech lat od daty przyjęcia programu ochrony parku kulturowego.

Prezentowany plan ochrony ma charakter dokumentu analitycznego, badawczo – wdrożeniowego. Struktura dokumentu została skonstruowana tak, by możliwie obiektywnie przedstawić uwarunkowania odgrywające kluczową rolę w kształtowaniu wartości stanowiących przedmiot postulowanej ochrony w granicach Parku Kulturowego. Tylko precyzyjna identyfikacja wartości oraz ich hierarchizacja w drodze waloryzacji umożliwiają racjonalne tworzenie zaleceń i wytycznych w strategicznej części opracowania. Zastosowana metoda łączy doświadczenia warsztatu historyka, historyka sztuki, architekta krajobrazu, planisty, specjalistów z zakresu zarządzania oraz ochrony dóbr kultury. Osiągnięciu celu, jakim w pierwszym etapie opracowania jest diagnoza uwarunkowań kulturowych i krajobrazowych obszaru ulicy Krupówki służy struktura dokumentu. Składają się na nią kolejne podrozdziały, które odnoszą się do zasadniczych obszarów uwarunkowań. Część 1 – „Wprowadzenie” zawiera ogólną charakterystykę dokumentu. Część 2 „Rozpoznanie historyczne obszaru - analiza historyczna obszaru ulicy Krupówki” to opracowany specjalnie dla potrzeb niniejszej dokumentacji krytyczny przegląd najważniejszych faktów z historii kształtowania się układu urbanistycznego i zabudowy ulicy Krupówki z przyległościami, w kontekście rozwoju Zakopanego. Bogaty wybór ikonografii historycznej uzmysławia stabilność pewnych form historycznych oraz dynamikę przemian, które w dłuższej perspektywie mogą stanowić zagrożenie dla wartości miejsca. Część 3 „Analiza zasobu krajobrazowego” to opracowanie metodami właściwymi dla architektury krajobrazu, które pozwala zapanować nad wielością danych i uwarunkowań oddziałujących na zabytkową strukturę miasta i jego krajobraz. W części tej zasadnicze znaczenie dla dalszych badań i wniosków ma identyfikacja wnętr architektoniczno-krajobrazowych (WAK) i ich zespołów (ZWAK) – w odniesieniu do metody zainicjowanej przez Janusza Bogdanowskiego, a rozwijanej w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej. Metoda umożliwia podział krajobrazu Krupówek na elementy podstawowe, co jest niezbędnym krokiem do dalszych analiz i finalnie formułowania wytycznych ochronnych. Analiza krajobrazu obszaru ulicy Krupówki za pomocą zidentyfikowanych

WAK i ZWAK czyli wnętrz architektoniczno – krajobrazowych oraz zespołów wnętrz architektoniczno – krajobrazowych umożliwia strefowanie krajobrazu na podstawie obiektywnych kryteriów formalnych. Dopełnieniem analiz krajobrazowych jest Część 4 – „Analiza uwarunkowań widokowo-kompozycyjnych zespołów wnętrz architektoniczno- krajobrazowych (ZWAK)”. Ta część opracowania została wykonana przy użyciu autorskich metod analitycznych wypracowanych przez dr Urszulę Forczek Brataniec i jej współpracowników. Są to metody pozwalające na precyzyjne przeprowadzenie analiz widokowych czynnych (widok z) i biernych (widok na) parku kulturowego obszaru ulicy Krupówek, co ma kapitalne znaczenie dla dalszych prac nad waloryzacją obszaru i wnioskami opracowania. Część 5 – „Analiza szans i zagrożeń występujących na terenie parku kulturowego” dopełnia obraz diagnostyczny za pomocą analizy SWOT. Jest to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Jest to technika chętnie stosowana w zarządzaniu, w budowaniu strategii i planów działania. W przypadku Parku Kulturowego ma dać odpowiedź na pytania dotyczące specyfiki i potencjału krajobrazu kulturowego ulicy Krupówki oraz perspektyw ochrony i funkcjonowania Parku. Wnioski dają podstawę do formułowania strategii planu ochrony parku kulturowego, czyli są pomostem do części drugiej planu ochrony, która będzie realizowana w 2017 roku. Łatwiejszemu operowaniu zgromadzonym materiałem i możliwości przekładania na język planistyczny służą tabele i plansze zawierające syntetyczne zestawienia i wizualizacje ustaleń poszczególnych części opracowania.

Prezentowana część I opracowania – Diagnoza, jest oryginalnym autorskim spojrzeniem na wartości kulturowe i krajobrazowe ulicy Krupówki, w granicach Parku Kulturowego, przy uwzględnieniu danych i uwarunkowań scharakteryzowanych przez reprezentantów Zamawiającego, czyli Miasta Zakopane. Podsumowanie dokonanych ustaleń w formie wniosków i wytycznych do polityki ochronnej parku będzie zawarte w części II opracowania, której realizacja planowana jest na pierwsze miesiące 2017.

II. Rozpoznanie historyczne obszaru - analiza historyczna obszaru ulicy Krupówki